

KOLEKCJA DRZEW I KRZEWÓW W OGRODZIE ROŚLIN LECZNICZYCH AKADEMII MEDYCZNEJ WE WROCŁAWIU

The collection of threes and shrubs in Botanical Garden of Medicinal Plants of University of Medicine in Wrocław

Anna JEZIERSKA-DOMARADZKA, Grzegorz WÓJCIK

Ogród Roślin Leczniczych AM we Wrocławiu, ul. Kochanowskiego 12, 51-601 Wrocław

STRESZCZENIE

Kolekcja drzew i krzewów Ogrodu Roślin Leczniczych Akademii Medycznej we Wrocławiu liczy około 450 gatunków. Najstarsze, ponad 180-letnie drzewa są pozostałością po lasach łąkowych porastających niegdyś dolinę Odry. Jednakże główną część kolekcji stanowią, aklimatyzowane w warunkach klimatycznych naszego kraju, lecznicze gatunki pochodzące z innych rejonów świata. W artykule zaprezentowano jedno z ciekawszych, ale rzadko uprawianych gatunków o leczniczych właściwościach: *Lindera benzoin* (L.) Blume, *Phellodendron amurense* Rupr., *Broussonetia kazinoiki* Sieb. oraz *Zanthoxylum simulans* Hance.

WSTĘP

Ogród Roślin Leczniczych wrocławskiej Akademii Medycznej został założony w 1946 roku.

Położony jest on na terytorium dawnej gminy Stare Szczytniki, która w okresie międzywojennym była elitarną, willową dzielnicą z dużą ilością zieleni, zamieszkiwaną przez inteligencję i zamożnych mieszczan. Teren zajmowany obecnie przez Ogród Roślin Leczniczych należał wówczas do Paula Rüster, doktora botaniki, ucznia znanego śląskiego florysty Teodora Schubego. Zainteresowania Rüster, obejmujące ogrodnictwo i sztukę ogrodową zaowocowały powstaniem ciekawej kolekcji krajowych i zagranicznych gatunków roślin. W północnej części ogrodu powstał park wykorzystujący naturalne zadrzewienia łąkowe związane z korytem Odry i jej dopływów Czarnej Wody. Drugą, południową część stanowił sad, ogród uprawny

i niewielki ogród zagospodarowany parkowo. Ten układ przestrzenny, pomimo wielu zmian dokonanych już w okresie powojennym, został zachowany do dnia dzisiejszego. Jako cenne dobro kultury, Ogród został wpisany do rejestru zabytków miasta Wrocławia decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 28. grudnia 2000 roku.

Kolekcja drzew i krzewów w Ogrodzie Roślin Leczniczych liczy około 450 taksonów, przeważnie w randze gatunków i odmian botanicznych.

Najstarsze drzewa na terenie obecnego założenia ogrodowo-parkowego mają około 180 lat i są pozostałością po naturalnym zadrzewieniu doliny Odry. Należą do nich: wiązy szypułkowe (*Ulmus laevis* Pall.), wierzby białe (*Salix alba* L.), topole czarne (*Populus nigra* L.) klon polny (*Acer campestre* L.), olsze czarne (*Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.) oraz dęby szypułkowe (*Quercus robur* L.) i lipy drobnolistne (*Tilia cordata* Mill.). Podczas powodzi w 1997 roku ta część ogrodu pozostawała pod wodą przez prawie trzy tygodnie, dlatego też wiele drzew wypadło, a kondycja pozostałych przy życiu jest nie najlepsza. Zdziwienie budzi fakt, że największe straty odnotowano wśród olch, które w naturalnych warunkach znoszą podtopienie. Do dzisiaj zginęło bowiem 85% populacji tego gatunku.

Z uwagi na specyfikę Ogrodu, główny nacisk kładzie się na gromadzenie, aklimatyzację i rozmnażanie leczniczych gatunków drzew i krzewów.

Do ciekawszych drzew i krzewów uprawianych w Ogrodzie, a używanych w lecznictwie lub mających potencjalne właściwości lecznicze należą np.: *Zanthoxylum americanum* Mill.,

Fot. 1. Fragment starodrzewu w Ogrodzie Roślin Leczniczych Akademii Medycznej we Wrocławiu
Fig. 1. The old trees in Botanical Garden of Medicinal Plants in Wrocław

Zanthoxylum piperitum DC., *Phellodendron amurense* Rupr., *Cornus officinalis* Sieb. et Zucc., *Ginkgo biloba* L., *Cercidiphyllum japonicum* Sieb. et Zucc. – okaz męski, *Pinus wallichiana* A.B. Jacks., *Liriodendron tulipifera* L., *Broussonetia papyrifera* (L.) Vent. i *B. kazinoki* Sieb., *Carpinus japonica* Blume, *Lonicera caerulea* var. *edulis* Reg., *Platycladus orientalis* (L.f.) Franco – stary okaz, *Acer davidii* ssp. *grosseri* (Pax) de Jong, *Daphne laureola* L., *Schisandra chinensis* (Turcz.) Baill. – obficie owocuje każdego roku, *Oemleria cerasiformis* (Torr. et A. Gray) J.W. Landon, *Chaenomeles cathayensis* (Hemsl.) C.K. Schneid., *Lindera benzoin* (L.) Blume.

***Lindera benzoin* (L.) Blume (Lauraceae)**

Lindera benzoin to niewielki dwupienny krzew (1-5 m wys.), występujący w Ameryce Północnej. Kwiaty drobne żółte, zebrane w małe gęste siedzące wiechy. Rozwijają się w marcu. Działki okwiatu wolne w liczbie 6. Kwiaty żeńskie z 9 staminodiami. Kwiaty męskie z 9–12 pręcikami. Owocem jest jaskrawoczerwony jednonasienny pestkowiec.

W liściach, łodygach i nasionach zawarty jest olejek eteryczny nadający roślinie silny aromat.

W dojrzałych owocach znajduje się go ok. 5%. Jednym ze składników nadającym charakterystyczny zapach jest aldehyd cynamonowy i jego pochodne. Suszone liście i gałązki stosowane są do aromatyzowania herbaty, a zmielone nasiona jako przyprawa korzenna (Millspaugh 1974).

Lindera benzoin znosi minimalną temperaturę do -25°C . U nas można ją uprawiać w zasadzie na terenie całego kraju, oprócz rejonów górskich i części północno-wschodniej.

***Phellodendron amurense* Rupr. (Rutaceae)**

Phellodendron amurense jest dwupiennym drzewem dorastającym do 30 m wys. i 100 cm średnicy pnia. Naturalnie występuje w dolinach rzek na Dalekim Wschodzie: w Kraju Amurskim, Kraju Przymorskim, Kraju Chabrowskim, pn. Chinach, Korei i w Japonii. Kwiaty są drobne, zebrane w szczytowe wiechy. Rozwijają się w końcu maja – kwiaty żeńskie ze staminodiami, męskie z 5 otwierający-

mi się na szczycie pręcikami. Owocami są czarne pestkowce, utrzymujące się na drzewach do wiosny.

Liście, a zwłaszcza owoce zawierają duże ilości olejków eterycznych. W liściach, korze i owocach znajdują się alkaloidy: jatrozyna, berberyna, palmatyna, obakunon, guanidyna, fellodenina, magnofloryna. W łyku znajduje się ok. 2% alkaloidów, z których większość stanowi berberyna. Zawartość garbników w łyku wynosi 1,3%, a w drewnie 3%. W suchych owocach znajduje się 8% olejku eterycznego. Z liści wyizolowano ponad 10 flawonoidów. W łyku łądyg i w korze korzeni znajdują się kumaryny i saponiny. Liście zawierają także 280 mg% kwasu askorbinoowego.

W tradycyjnej medycynie chińskiej, koreańskiej i japońskiej stosuje się korkowiec w wielu różnych schorzeniach, m.in. w chorobach wątroby i nerek, przy leczeniu impotencji i jako preparat tonizujący (Czikow 1983).

Korkowiec amurski jest wytrzymały na duże mrozy i może być u nas sadzony na terenie całego kraju.

***Broussonetia kazinoki* Sieb. (*Moraceae*)**

Jest dwu- lub jednopiennym krzewem dorastającym do 2 m. Występuje dziko w Chinach, Korei i Japonii. Dobrze rośnie na przeciętnych glebach. Wymaga jednak słonecznego i ciepłego miejsca. Odporna jest na zanieczyszczenie powietrza.

Rozdzielnopłciowe kwiaty zebrane są w typowe dla rodziny *Moraceae* kwiatostany, rozwijające się w maju. Z kulistych żeńskich kwiatostanów rozchodzą się promieniście purpurowe znamiona. Kwiaty męskie mają żółte pylniki. Owoc przypomina owoc morwy, lecz jest pomarańczowy. Dojrzewa w lecie.

W Japonii brussonecja wykorzystywana jest do wytwarzania papieru washi. Z rośliny wyizolowano alkaloidy pirolidynowe: brusonetynę K i L, będące inhibitorami glikozydazy. W korze korzeni znajdują się związki flawonowe: kazinol A i E, które są antyoksydantami.

W Polsce *Broussonetia kazinoki* może być uprawiana tylko w najcieplejszych rejonach. Spadek temperatury do -12°C na początku tego roku nie wywołał żadnych uszkodzeń w pędach rośliny rosnącej w Ogrodzie Roślin Leczni-

Fot. 2. Owoce *Broussonetia kazinoki* Sieb.

Fig. 2. Fruits of *Broussonetia kazinoki* Sieb.

czych. Trzeba zaznaczyć, że krzewy nie były niczym osłonięte na zimę.

***Zanthoxylum simulans* Hance (Rutaceae)**

Dwupienny krzew lub małe drzewo do 7 m wys., pochodzące z Chin. Gałęzie pokryte są dużymi kolcami. Znajdują się one również na liściach – wzdłuż głównego nerwu. Niepozorne rozdzielnopłciowe lub jednopłciowe kwiaty zebrane są w szczytowe wiechy. Rozwijają się w maju. Owocem jest torebka otwierająca się na dwie połowki. Dojrzała jest czerwona. Nasiona są czarne i błyszczące.

Cała roślina jest silnie aromatyczna, gdyż zawiera olejki eteryczne, których w owocach jest ok. 3%.

Wyizolowano również alkaloid 2-kunolon. Surowiec roślinny stosowany jest w tradycyjnej medycynie chińskiej. Wysuszonych nasion używa się jako aromatycznej przyprawy (Millspaugh 1974).

Zanthoxylum simulans preferuje dobrze zdrenowane i głębokie gleby. Najlepiej rośnie w pełnym słońcu lecz także dobrze znosi lekkie zacienienie.

SUMMARY

The collection of trees and shrubs in Botanical Garden of Medicinal Plants of University of Medicine in Wrocław numbers over 450 species. The oldest trees in this collection are 180 years old and are the leavings of riverine woods existed on Odra-valley.

The main object of activity of the garden is the acclimatization and cultivation of medicinal plants. To the interesting species of this plants belongs: *Zanthoxylum americanum* Mill., *Zanthoxylum piperitum* DC., *Phellodendron amurense* Rupr., *Cornus officinalis* Sieb. et Zucc., *Ginkgo biloba* L., *Cercidiphyllum japonicum* Sieb. et Zucc., *Pinus wallichiana* A.B. Jacks., *Liriodendron tulipifera* L., *Broussonetia papyrifera* (L.) Vent. i *B. kazinkii* Sieb., *Carpinus japonica* Blume, *Lonicera caerulea* var. *edulis* Reg., *Platycladus orientalis* (L. f.) Franco, *Acer davidii* ssp. *grosseri* (Pax) de Jong, *Daphne laureola* L., *Schisandra chinensis* (Turcz.) Baill., *Oemleria cerasiformis* (Torr. et A. Gray) J.W. Landon, *Chaenomeles cathayensis* (Hemsl.) C.K. Schneid., *Lindera benzoin* (L.) Blume.

LITERATURA

- Czikow P.** 1983, Atlas areałów i zasobów leśnych roślin SSSR, Moskwa.
Millspaugh Ch. 1974, American medicinal plants, Dover Publications, New York.